

Pożyczki na rzecz pracowników udzielane przez pracodawcę

W praktyce wielu firm zatrudniających pracowników zdarza się, iż sprawują one wobec swoich zatrudnionych funkcje socjalne niejako poza ZFŚS. Jednym z najczęstszych świadczeń – cieszących się szczególnym zainteresowaniem ze strony pracowników – są pożyczki udzielane przez pracodawcę pracownikowi. Pożyczki te oprócz oczywistej korzyści dla pracownika, jakimi są niższe, aniżeli rynkowe (bankowe, czy obowiązujące w SKOK) oprocentowanie, czy też niewielka dawka biurokracji towarzysząca ich zawarciu (pracodawca na ogół jest świadom możliwości finansowych pracownika i osiągniętych przez niego zarobków), niosą też profity dla pracodawców. Niebagatelną zaletą pożyczek zakładowych jest bowiem ściślejsze związanie pracownika z pracodawcą poprzez zawarcie umowy pożyczki oraz dodatkowa możliwość „sterowania” terminami jej spłaty oraz wysokością kolejnych rat, co pozwala obu stronom osiągnąć satysfakcjonujące ich cele: czyli zoptymalizować obciążenia pracownika i jednocześnie zapewnić jego większą wydajność pracy. Pożyczki udzielane poza systemem Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych mają też i tę zaletę, że ich wysokość i cel, w jakim są udzielane, a także osoba pożyczkobiorcy znajdują się wyłącznej gestii pracodawcy, dzięki czemu poprzez preferencyjne pożyczki może on dodatkowo nagradzać oddanych pracowników nie pętając sobie jednocześnie rąk regulaminami ZFŚS.

Jednak udzielenie pożyczki pracownikowi wiąże się pewnymi problemami, które musi mieć na uwadze zarówno pracodawca, jak i pracownik.

Wskazać trzeba na następujące kwestie wiążące się z udzieleniem pożyczki na rzecz własnych pracowników:

- ❑ **opodatkowanie VAT udzielonej pożyczki.**
- ❑ **powstanie u pracowników przychodu:**
 - z tytułu udzielonej im pożyczki,
 - z tytułu różnicy w wysokości średnich odsetek na rynku bankowym, a odsetek, które mają zapłacić
- ❑ **opodatkowanie pożyczki podatkiem od czynności cywilnoprawnych.**
- ❑ **możliwość potrącenia pożyczki z wynagrodzenia pracownika**

Zgodnie z kodeksem cywilnym, przez umowę pożyczki dający pożyczkę zobowiązuje się przenieść na własność biorącego określoną ilość pieniędzy albo rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku, a biorący zobowiązuje się zwrócić tę samą ilość pieniędzy albo tę samą ilość rzeczy tego samego gatunku i tej samej jakości. Główną cechą umowy pożyczki jest to, iż biorący w sposób czasowy korzysta z jej przedmiotu (np. pieniędzy). Zatem zasadniczy obowiązek biorącego to zwrot przedmiotu pożyczki. Przy czym nawet gdy w umowie pożyczki (o ile jest pisemna) brak jest określenia terminu zwrotu, oprocentowania lub zabezpieczenia nie czyni tej umowy nieważną ani też nie kwalifikuje jej do innego rodzaju czynności cywilnoprawnych (por. wyrok NSA z dnia 14 października 1998 r., I SA/Ka 96/97).

Pierwszym pytaniem, przed którym stoi przedsiębiorstwa jest kwestia opodatkowania udzielonej pożyczki podatkiem od czynności cywilnoprawnych. Przedsiębiorca, który zerknie do art. 5 ustawy o podatku od towarów i usług może nabrać przekonania, iż udzielenie pożyczki pracownikowi, które jest rodzajem usługi może podlegać opodatkowaniu VATem. W takim poglądzie mogłaby upewniać analiza przepisu art. 8 ustawy o VAT definiującego świadczenie usług. Jednak uznać należy, iż **udzielona pożyczka nie podlega podatkowi VAT**. W przypadku umów pożyczki zawartych pomiędzy pracodawcą a pracownikiem, przedmiotem opodatkowania jest nieprofesjonalny obrót rzeczami i prawami majątkowymi. O ile pożyczkodawca udziela pożyczki ze środków własnych to usługi takie zgodnie z Załącznikiem nr 4 do ustawy o VAT, są zwolnione z tego podatku. W kolumnie drugiej tego Załącznika wskazano, iż zwolnione z podatku są usługi określone w sekcji J Polskiej Klasyfikacji Wyrobów i Usług z wyjątkami określonymi w kolumnie trzeciej. Zatem **pożyczki udzielane poza systemem bankowym również nie podlegają VAT**. Stanowisko takie zostało wyrażone w postanowieniu 1471/NUR1/443-196/2/05/AB wydanym przez Pierwszy Mazowiecki Urząd Skarbowy w dniu 26.06.2005.

Zgodnie ze stanowiskiem przedstawionym przez Izbę Skarbową w Rzeszowie, w dniu 15.11.2004, sygn. IS.I/2-415/184/04, jeśli chodzi o umowę pożyczki to ustalenie wynagrodzenia w postaci odsetek nie należy do jej obligatoryjnych elementów, co oznacza, że pożyczka może być udzielona nieodpłatnie. Instytucja pożyczki została unormowana w art. 720 - 724 ustawy z dnia 23.04.1964 r. - Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 ze zm.). Artykuł 17 ust. 1 pkt 1 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych stanowi, iż za przychody z kapitałów pieniężnych uważa się odsetki od pożyczek. Z kolei stosownie do brzmienia art. 22 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, kosztami uzyskania przychodów są poszczególne koszty poniesione w celu osiągnięcia przychodów, z wyjątkiem kosztów wymienionych w art. 23 ww. ustawy. Artykuł 23 ust. 1 pkt 8 lit. a ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych stanowi, iż nie uważa się za koszty uzyskania przychodów wydatków na spłatę pożyczek z wyjątkiem skapitalizowanych odsetek od tych pożyczek. Z analizy przytoczonych wyżej przepisów wynika, iż samo zaciągnięcie pożyczki oraz późniejszą jej spłatę na gruncie przepisów ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych należy traktować jako zdarzenie podatkowo neutralne, niepowodujące zmian po stronie przychodu oraz po stronie kosztów uzyskania przychodów. Podatnik otrzymując bowiem pożyczkę lub kredyt nie uzyskuje przysporzenia majątkowego, bowiem zobowiązany jest do zwrotu otrzymanej kwoty (wyrok NSA z dnia 29.03.2001 r., sygn. akt SA/Sz 2254/99, wyrok NSA z dnia 4.12.2000 r., sygn. akt I SA/Ka 1413/99). **Ewentualny przychód z tytułu udzielonej pożyczki po stronie pracownika zaistniałby w momencie jej umorzenia przez spółkę, ponieważ w tym przypadku pracownicy spółki zależnej faktycznie nabyliby akcje za środki finansowe spółki dominującej.**

Możliwe jest zatem udzielenie pracownikom pożyczki nieoprocentowanej, ewentualnie z „ukrytym” oprocentowaniem.

Z kolei, zgodnie z pismem US w Przemysłu z dnia 03.12.2003, sygn. US XV/412/171/03, jeżeli niskooprocentowana pożyczka będzie udzielana wyłącznie pracownikom oraz że świadczenie to nie stanowi usługi wchodzącej w zakres działalności gospodarczej i nie jest świadczone na rzecz innych odbiorców niż pracownicy na preferencyjnych warunkach. W stosunku do pożyczek udzielanych na rzecz pracowników nie ma podstaw do ustalenia

wartości częściowo odpłatnych świadczeń (kwoty oprocentowania) ani wobec cen stosowanych wobec innych odbiorców (pracodawca nie prowadzi działalności polegającej na udzielaniu pożyczek), ani wg stosowanych cen rynkowych (nie można określić cen rynkowych skoro każdy z pracodawców może samodzielnie ustalić zasady udzielania pożyczek). Reasumując powyższe, **niskooprocentowane pożyczki udzielone pracownikom na zakup samochodów używanych również do celów służbowych nie stanowią dla pracowników przychodu (obliczonego jako różnica pomiędzy odsetkami naliczonymi przez banki) a podlegającym opodatkowaniu. Dopiero w momencie umorzenia pożyczki przychodem ze stosunku pracy podlegającym opodatkowaniu byłaby wartość umorzonej pożyczki.**

Wreszcie, zgodnie ze stanowiskiem Urzędu Skarbowego w Złotowie z dnia 14.06.2004, sygn. ZD/415- 19/04, samo udzielenie pożyczki przez zakład pracy pracownikowi nie stanowi dla niego przychodu. Natomiast, jeżeli chodzi o opodatkowanie kwot stanowiących różnicę pomiędzy oprocentowaniem pożyczki, określonym w zawartej z pracownikiem umowie pożyczki, a oprocentowaniem kredytu zaciągniętego w banku, to w przypadku, gdy pracodawca nie prowadzi działalności gospodarczej w zakresie udzielania pożyczek oraz udzielanie pożyczek dla wszystkich pracowników odbywa się według tych samych zasad i przy zawieraniu umów pożyczek stosowana jest ta sama stopa procentowa, brak podstaw do uznania iż po stronie pracowników powstaje przychód, w rozumieniu art. 12 ust. 1 powołanej wyżej ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, podlegający opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych.

Zgodnie z art. 1 ust. 1 pkt 1 lit. b) ustawy z 2000 – o podatku od czynności cywilnoprawnych, opodatkowaniu tym podatkiem podlegają umowy pożyczki. Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 7 tej samej ustawy, podstawę opodatkowania stanowi wartość pożyczki. Z kolei zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 4 stawka podatku od umowy pożyczki wynosi 2%. Zatem – teoretycznie – umowę pożyczki zawartej z pracownikiem należałoby opodatkować w Urzędzie Skarbowym. Należy zwrócić uwagę na fakt, iż nawet w sytuacji, gdy umowa pożyczki została udzielona ustnie, nie stanowi podstawy do uniknięcia opodatkowania podatkiem od czynności cywilnoprawnych. Z drugiej jednak strony warto wskazać, iż przyjęcie przez organy podatkowe, że została zawarta umowa pożyczki na tej tylko podstawie, że w księgach podatkowych ujawniono zapis o przelaniu na konto określonej kwoty, jest według oceny NSA ustaleniem dowolnym (por. wyrok NSA z dnia 27 lipca 1994 r., SA/Wr 648/94, POP 1996, nr 3, poz. 101).

W celu ułatwienia pracownikowi spłaty pożyczki najsensowniejszym rozwiązaniem jest upoważnienie pracodawcy przez pracownika do dokonywania potrąceń z należnego mu wynagrodzenia. Zgoda na potrącenia, a także zrównany z nią **wniosek** w tej sprawie, powinny być dokonane **w formie pisemnej**. Brak zgody z formie pisemnej w zasadzie skutkuje jej nieważnością. Dla celów dowodowych najlepiej zresztą będzie, gdy zgoda zostanie wyrażona na piśmie. Wskazać należy, iż dokonywanie potrąceń nawet za uprzednią zgodą pracownika nie jest nieograniczone. Poczynając od 1 czerwca 2004 w przypadku dokonywania potrąceń za zgodą pracownika na rzecz pracodawcy wolna od potrąceń jest kwota wynagrodzenia za pracę w wysokości określonej w art. 87 ¹ § 1 pkt 1 kp. Cytowany przepis stanowi, iż kwotą graniczną, mającą zagwarantować pracownikowi i jego ewentualnej rodzinie minimum egzystencji, która nie może podlegać dalszemu uszczupleniu jest minimalnego wynagrodzenia za pracę, ustalanego na podstawie odrębnych przepisów, przysługującego pracownikom zatrudnionym w pełnym wymiarze czasu pracy, po odliczeniu składek na ubezpieczenia społeczne oraz zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych - przy

potrącaniu sum egzekwowanych na mocy tytułów wykonawczych na pokrycie należności innych niż świadczenia alimentacyjne. W chwili obecnej minimalne wynagrodzenie za pracę wynosi 899,10 złotych. Biorąc pod uwagę fakt, iż przeciętne wynagrodzenie w gospodarce narodowej w 2005 roku wyniosło 2.380,29 złotych, należy twierdzić, iż wielu spośród najbardziej zainteresowanych pożyczką od pracodawcy nie będzie mogło jej uzyskać chociażby z tego powodu, iż po dokonaniu wszelkich innych potrąceń, musi im pozostać wynagrodzenie minimalne, którego nie pracownicy nawet za swoją wolą nie mogą poddawać dalszym obciążeniom.

Aleksander Stuglik

Autor jest współnikiem w kancelarii B. Żuradzka Kancelaria Prawna Sp. K. w Katowicach